

Schakt inom fastigheten Kyrkogärdet 3 i Sigtuna

Arkeologisk förundersökning

Fornlämning Sigtuna 195:1
Kyrkogärdet 3
Sigtuna församling
Sigtuna kommun
Uppland

Jonas Ros

Schakt i Kyrkogärdet 3, Sigtuna

Arkeologisk förundersökning

Fornlämning Sigtuna 195:1
Kyrkogärdet 3
Sigtuna församling
Sigtuna kommun
Uppland

Jonas Ros

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2015

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-390-3

Tryck: Just Nu, Västerås 2015.

Innehåll

Sammanfattning.....	6
Inledning.....	6
Topografi, fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar	6
Metod och genomförande	7
Undersökningsresultat och tolkning	7
Utvärdering	8
Referenser.....	11
Litteratur.....	11
Tekniska och administrativa uppgifter	11
BILAGA.....	12
Bilaga 1. Schakttabell.....	12

Figur 1. Undersökningsplatsens läge markerat med en ring. Utdrag ur Digitala fastighetskartan. Sigtuna stad fornlämning 195:1 är markerad med grå färg. Skala 1:10 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård gjorde under december 2013 en arkeologisk förundersökning i fastigheten Kyrkogärdet 3 i Sigtuna. Undersökningen gjordes i samband med byte av dränering och swimmingpool. Det framkom stenar och ett tjockt kollager i en av de uppkomna sektionerna. Det togs upp ett schakt för att fastställa om det var en fornlämning. Schaktning visade att kollagret tillhörde en anläggning från 1900-talet och att det inte var en fornlämning.

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård gjorde under december 2013 en arkeologisk förundersökning i fastigheten Kyrkogärdet 3 i Sigtuna (se figur 1). Undersökningsområdet låg inom utbredningen av Sigtuna stads fornlämningsområde. Undersökningen gjordes i samband med byte av dränering och swimmingpool. Schaktningen påbörjades, men det framkom stenar samt kol, och då kontaktades länsstyrelsen och arkeolog åkte därefter till platsen. Den arkeologiska förundersökningen genomfördes av Jonas Ros som också sammanställde rapporten.

Topografi, fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar

Undersökningsområdet var beläget inne på en villatomt som var bebyggd med bostadshus och ekonomibyggnader. Intill bostadshuset fanns en gräsmatta och norr om huset fanns en inkörsväg fram till ett garage på tomten.

Staden Sigtuna är belägen invid Mälaren. Staden är uppbyggd med tomter på ömse sidor av Stora Gatan som har en S-form. Arkeologiska undersökningar visar att Sigtuna anlades ca 980 e.Kr. De senvikingatida/tidigmedeltida tomterna längs med Stora gatan hade ofta en bredd på 7–8 meter och de var drygt 30 meter långa. Tomternas kortsida var vänd mot gatan. På den norra sidan av gatan, i kvarteret Trädgårdsmästaren, har arkeologiska undersökningar visat att bebyggelsen på tomterna kan indelas i olika zoner med olika funktioner. Antalet hus på tomterna kunde variera något, men en bestämd bebyggelsestruktur kunde påvisas. Närmast gatan fanns en bod, zon 1 avsedd för marknadsmässig handel och hantverk, därbakom fanns ett förvaringshus, zon 2. Bakom detta hus fanns en byggnad som hade funktion som kök, zon 3, och längre in på tomten fanns en hallbyggnad, zon 4, som primärt hade social funktion. Under 1100-talet expanderade tomterna och mindre hus uppfördes då längst bak på tomterna. På den södra sidan av Stora gatan har det funnits tomter med en likande bebyggelsestruktur som på den norra sidan av gatan. (se t.ex. Douglas 1978; Petterson 1995; Ros 2009; Tesch 1990; Wikström 2011).

Söder om undersökningsområdet ligger Mariakyrkan och S:t Olof som är en ruin. Strax söder om undersökningsområdet, inom Brandstationstomten, har det påträffats tidigkristna gravar från omkring år 1000 e.Kr. Vidare har där framkommit raseringsmassor från en medeltida byggnad. Tidigare har där påträffats en tegelugn och troligtvis också lämningar av en tegel-/stenbyggnad. Enligt Martin Aschaneus, som levde 1575–1641, låg det en mäktig stenbyggnad vid den norra stigluckan norr om Mariakyrkan. Aschaneus uppgav att stenbyggnad sägs ha varit ett biskopshus (Gihl 1925, s 22; Wikström 2007 och där anförd litt.).

Metod och genomförande

Schaktningen på platsen påbörjades med anledning av att en swimmingpool som funnits på platsen skulle tas bort. Större delen av schakten togs upp utan att arkeolog var närvarande. Det framkom lämningar i en av de uppkomna schaktväggarna. Arkeolog kallades till platsen och rensade sektionerna i de uppkomna schaktväggarna. I en av schaktväggarna framkom ett arkeologiskt objekt. Länsstyrelsen gjorde ett besök på platsen och beslutade att det skulle tas upp sökschakt för att avgränsa objektet, fastställa om det var en fornlämning och, om möjligt, bedöma vad det var för typ av lämning. Efter samråd med länsstyrelsen avslutades den arkeologiska undersökningen.

Undersökningsresultat och tolkning

Det togs totalt upp 5 olika schakt (se figur 3 och bilaga 1). I schaktväggarna på sidorna om huset (schakt 1) och i schaktet mot nordöst (schakt 2) samt i den östra och västra sidan av schaktet för swimmingpoolen (schakt 3) framkom inga kulturlager eller arkeologiska objekt. Dessa schakt var ca 1,5–2 meter djupa.

I den södra schaktväggen i schakt 3 framkom ett stort antal stenar som var lagda på varandra (se figur 3 och 4). Mellan stenarna fanns det stora mängder kol. I botten av anläggningen fanns liggande trä som utgjorde botten av konstruktionen. Inledningsvis uppfattades det som att kolet och stenarna möjligtvis kunde vara rester av en periodiskt använd tegelugn. Men då konstruktionen frilades med grävmaskin och genom handgrävning så visade det sig att den avgränsades av gjuten betong på den norra sidan (se figur 6). Det framkom även gjuten betong sydöst om detta (se figur 5).

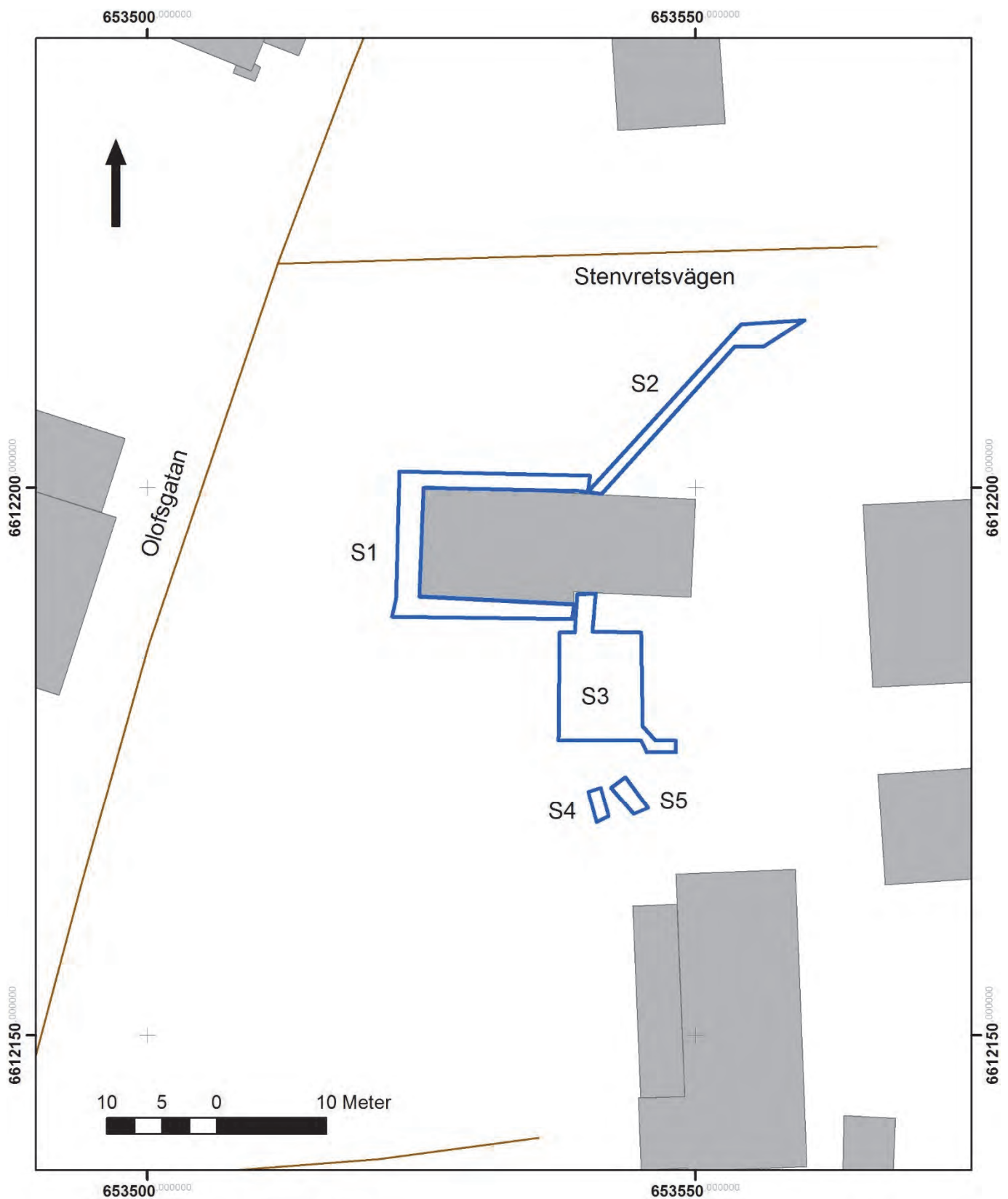
TVå schakt ca 1,4 meter breda och ca 2 meter långa togs upp söder om konstruktionen (se figur 3, schakt 4 och 5). Schakten var ca 0,5 meter djupa och ursprunglig steril lera nåddes. I dessa schakt framkom en tunn horisont av kol och sot strax under och i västhorisonten. Kolet och soten kommer sannolikt från aktivitet vid anläggningen som dateras till 1900-talet. Inga äldre fynd eller lager påträffades.

I Sverige började betong användas omkring 1880. Den påträffade konstruktionen är sannolikt från 1900-talet. Stenarna, kolet och betongen representerar sannolikt en byggnad som funnits på platsen. Vi vet inte vilken funktion som byggnaden har haft. Man kan gissa på att det möjligtvis skulle kunna vara rester av ett rökeri som funnits på platsen, men det är en teori. Det är utom ramen för denna rapport att närmare utreda vad lämningarna utgör rester av. Ingen fornlämning kunde konstateras i de upptagna schakten.

Utvärdering

Vid undersökningen framkom inga kulturlager eller anläggningar. Undersökningsområdet låg invid den norra gränsen av Sigtuna stads fornlämningsområde. Troligtvis finns det inga kulturlager i Stenvretsvägen norr om de upptagna schakten. Med anledning av undersökningsresultaten så kan förslagsvis den norra gränsen för fornlämningen Sigtuna stad 195:1 korrigeras söderut på denna plats.

Figur 3. Översikt som visar undersökningsområdet. De blå rektanglarna visar schaktade ytor. S1–5 = schakt 1–5. I den södra schaktväggen i schakt 3 framkom stenar, ett tjockt kollager och betong. Två schakt, S4 och S5, togs upp söder om detta, men ingen fornlämning framkom där. Utdrag ur den Kommunala bakgrundskartan. Skala 1:500.

Figur 4. I den södra schaktväggen i schakt 3 framkom stenar och kol. Det visade sig att det ingick betong i konstruktionen. Fotograferat från nordväst av Jonas

Figur 5. Nedtill till vänster ses betong som hörde samman med konstruktionen. Fotograferat från öster av Jonas Ros.

Figur 6. Till vänster ses sten och kol. Till höger ses betong som ingick i konstruktionen. Fotograferat från öster av Jonas Ros.

Referenser

Litteratur

Douglas, M. 1978. *Sigtuna*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Medeltidsstaden, rapport 6. Stockholm.

Gihl, G. 1925. *Sigtuna och Norrsund. Källor till Sigtuna stads och Sigtunabygdens historia*. Del 2. Uppsala.

Petterson, B. 1995. Stratigraphic analysis and settlement stratigraphy in Early Medieval Sigtuna. *Laborativ Arkeologi. Journal of Nordic Archaeological Science*. 1995. Nr 8. Stockholm, 65–77.

Ros, J. 2009. *Stad och gård. Sigtuna under sen vikingatid och tidig medeltid*. OPIA 45. Uppsala.

Tesch, S. 1990. Stad och stadsplan. *Makt och människor i kungens Sigtuna. Sigtunautgrävningen 1988–1990*. Sigtuna.

Wikström, A. (Red.) 2011. *Fem stadsgårdar – arkeologisk undersökning i kv. Trädgårdsmästaren 9 & 10 i Sigtuna 1988–90*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna museum, nr 52. Sigtuna.

Wikström, A. 2007. *Brandstationstomten. Sigtuna 2:44*. Meddelanden och rapporter från Sigtuna Museum nr 32. Sigtuna.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>KM projekt nr:</i>	KM 13153
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-40178-2013, 2013-11-29
<i>Undersökningsperiod:</i>	2013-12-10–2013-12-17
<i>Exploateringsyta:</i>	179 m ²
<i>Personal:</i>	Jonas Ros
<i>Belägenhet:</i>	Kyrkogärdet 3, Sigtuna, Sigtuna församling, Sigtuna kommun, Stockholms län, Uppland
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X653537,62 Y6612176,95
<i>Höjdsystem:</i>	Ingen höjdnivå togs.
<i>Inmätningmetod:</i>	Manuellt från befintlig bebyggelse. Digitaliserad i efterhand.
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga dokumentationshandlingar.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades.

BILAGA

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Anläggningar	Underlag
1	47	1,4	Ca 2	-	Lera
2	21	1,2-4	Ca 1,5		Lera
3	11	8	Ca 1,8	Sten, kol, betong	Lera
4	2	1,2	0,5	-	Lera
5	2	1,2	0,5	-	Lera

